

1. Δ. ΣΟΛΩΜΟΣ. ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ

Η ποιητική του Σολωμού εμφανίζει ισχυρές αντιστοιχίες με τη μουσικότητα της καθαρής ποίησης και τον μοντερνισμό του 20ου αιώνα (μέθοδος γραφής που ονομάστηκε «σημαίνουσα πρακτική»).

Ο Διονύσιος Σολωμός και ο Κ. Γ. Καρυωτάκης αποτελούν τα σημεία της ονειρικής γραφής, (μοντερνιστική γραφή).

Κυρίαρχο μοντερνιστικό στοιχείο της ποίησης του Σολωμού αποτελεί η αποσπασματικότητα των έργων του.

Ο Σολωμός συνέβαλε με τον τρόπο γραφής του στην απελευθέρωση της ελληνικής λογοτεχνίας από τους περιορισμούς και την προσήλωση σε κανόνες του κλασικισμού και του παρνασσισμού.

Ο Σολωμός και ο Κάλβος γοητεύθηκαν από το τοπίο, ο Βαλαωρίτης και ο Κρυστάλλης από τα ηπειρώτικα βουνά, ο Παλαμάς από τα ηχοχρώματα μιας νέας ονειρεμένης χώρας (η νέα Ελλάδα των πόθων του) και ο Σικελιανός μαγεύτηκε από τους Δελφούς.

Σολωμικά ποιήματα: συνθέσεις “φύσης” και “ηθικής” μέσα από ανθρώπινους χαρακτήρες, χρώματα, ήχους και κινήσεις που γεννάει η δημιουργική φαντασία του ποιητή.

Ο Παλαμάς στη μελέτη «Ο Σολωμός και η εθνική αγωγή» (1898, σσ. 40,132 και 162) γράφει: «Τριών μεγάλων εθνοπλαστικών ιδεών λαμπρά ενσάρκωσις είναι η ποίησις του Σολωμού: της ιδέας της πατρίδος, της ιδέας του ωραίου, της ιδέας της γλώσσης».

Η δραματοποιημένη φόρμα των ποιημάτων του Σολωμού («Κρητικός», «Η γυναίκα της Ζάκυνθος», «Λάμπρος», «Πόρφυρας» κ.ά.).

«Ο χαρακτήρ του», σημειώνει ο Μ. Σιγούρος (αντλώντας από τον Ν. Μάντζαρο), «ήτο ευμετάβλητος και συχνά αι επιθυμίας του ήσαν ασαφείς και αβέβαιαι. [...] Η αγνή ποιητική του διάθεσις συχνά απέκρουε τον άνθρωπον και επροσηλώνετο μόνον εις την αμιγήν χαράν οπού ησθάνετο η ψυχή του, συγκοινωνούσα με τας φυσικάς καλλονάς και με την γαλήνην του ουρανού της Κερκύρας [...]

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ (1798 - 1857)

Ο θάνατος της ορφανής

Πες μου, θυμάσαι, αγάπη μου, εκείνη την παιδούλα,

Οπούχε στα ξανθά μαλλιά νεοθέριστη μυρτούλα;

Οπούχε σαν παρθενικό τραντάφυλλο το στόμα,
Πούχε τα μάτια γαλανά σαν τ' ουρανού το χρώμα;
Που προς το βράδυ πάντοτε μονάχη επερπατούσε,
Κι είχε κοντά της έν' αρνί που την ακολουθούσε;
Που καθισμένη εβρίσκαμε στο έρμο περιγιάλι,
Και λυπηρά ετραγούδαε της άνοιξης τα κάλλη;
Αχ! το τραγούδι ακλούθαε, κοιτάζοντας το κύμα
Με τόση λύπη, που έλεγεσ οπώς εκοίταε μνήμα[...]

Σύμφωνα με τον Σολωμό, το έργο ενός μεγάλου συγγραφέα δεν εξαρτάται μόνο από τη φαντασία και το πάθος, αλλά περισσότερο από το πώς μπορεί ο ποιητής να συνδέσει αυτά τα δύο στοιχεία με τον τρόπο της γραφής του.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΕΛΟΥΔΗΣ, Γ. (2004). *Ο Σολωμός των Ελλήνων*. Πατάκης.

ΓΑΡΑΝΤΟΥΔΗΣ, Ε. (2001). *Οι Επτανήσιοι και ο Σολωμός. Όψεις μιας σύνθετης σχέσης (1820-1950)*. Καστανιώτης.

ΚΑΨΩΜΕΝΟΣ, Ε.Γ. (1980). «Η αντίθεση φύσης-κουλτούρας στο ελληνικό δημοτικό τραγούδι»: Σημειωτική και Κοινωνία. Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Σημειωτικής Εταιρείας, (Θεσσαλονίκη, 22-23 Ιουνίου 1979), Αθήνα, Οδυσσεάς, σσ.227-232.

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ (1984). «Η διχοτομία “φύση-πολιτισμός” ως κριτήριο οριοθέτησης της πρώτης μεταπολεμικής ποιητικής γενιάς», Συμπόσιο για τη Μεταπολεμική Ποίηση, Ρέθυμνο 29.10.-2.11.1983): Σπείρα 2-3 (Φθιν.-Χειμ. '84), σσ.113-132.

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ (1992). “Καλή είναι η μαύρη πέτρα σου”: Ερμηνευτικά κλειδιά στο Σολωμό. *Εστία*, Ι.Δ. Κολλάρος.

ΠΟΛΙΤΗΣ, Λίνος.(1985). *Γύρω στον Σολωμό. Μελέτες και άρθρα (1938-1982)*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, σσ. 272-297.

Δρ Ελένη Μαργαρίτου

2. ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ - ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ(1911-1996):

- Ο όρος μοντερνισμός χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει χαρακτηριστικά γνωρίσματα που παρουσιάζουν τα θέματα, οι μορφές των κειμένων, οι ιδέες και το ύφος της λογοτεχνίας και των άλλων τεχνών τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αι. Το ενδιαφέρον του εστιάζεται κυρίως στην δομή της γλώσσας.
- Η **εικονοπλασία**, ο **λυρισμός** και η **οικουμενικότητα** είναι τα κύρια χαρακτηριστικά του λόγου του Ελύτη. Συνέδεσε τον μοντερνισμό της εποχής του (τον υπερρεαλισμό) με τα ζωντανά στοιχεία της ελληνικής πολιτισμικής παράδοσης και διαμόρφωσε την εικόνα ενός χώρου όπου συναντώνται ή αναμετρώνται οι δυνάμεις του σύμπαντος που αναπαράγουν ή γεννούν ιστορικές οντότητες παγκόσμιου βεληνεκούς (οικουμενική ποίηση).
- Η ποίησή του έχει δεχθεί επιδράσεις από τον κλασικισμό και ρομαντισμό (Ανδρέα Κάλβο και το Διονύσιο Σολωμό) και από τους Πώλ Ελύάρ (1895-1952), Αντρέ Μπρετόν (1896-1966), Πώλ Βαλερύ (1871- 1945) Φ. Γ. Λόρκα (1898-1936) . Ο Οδυσσεάς Ελύτης στα *Ανοιχτά Χαρτιά* του αναφέρεται στον Πάμπλο Πικάσο (1881-1973), στην τεχνική του κυβισμού. Ενσωματώνει στο έργο του το μήνυμα για διαθεματικότητα και **μείξη τεχνικών**.
- Ο Ελύτης είναι αισιόδοξος ποιητής (αντίθετα με τον Καβάφη, τον Καρυωτάκη κ.ά.) . Όπως έλεγε «η Ελλάδα ανέβαινε». Εκστατικός μοντερνισμός που αναζητούσε υπερβατικές εμπειρίες και οργανωτικός μοντερνισμός που είχε αποστολή αλλαγής της κοινωνίας και εγκαινίασης μιας εντελώς νέας εποχής.
- «Ο υπερρεαλισμός ζει δημιουργώντας μια νέα φαντασία και γλώσσα», Αφιέρωμα με τίτλο «Νεοελληνικός σουρεαλισμός [αντίκτυποι και υποθήκες]», περιοδικό *Το Δέντρο*, τεύχος 165-166, Φθινόπωρο, 2008, σσ. 23-25.
- Τέλος στον κατακερματισμό, το διχασμό την αντιπαλότητα. Ενότητα, Αρμονία. Όλα να γίνουν Ένα. Πραγματικότητα δεν είναι μόνο ο κόσμος των αισθήσεων και της λογικής, ο ρεαλισμός, αλλά και η φαντασία, οι επιθυμίες, οι απορίες και το όνειρο. Τα πιο ασυμβίβαστα ή αντίθετα για την λογική και την εμπειρία πράγματα ενώνονται και αποκαλύπτουν μια νέα πραγματικότητα, την Υπερ-πραγματικότητα. Νέος ορισμός της πραγματικότητας: **Υπερ-πραγματικότητα: όχι μονομέρεια**. Η προσωπική εμπειρία μετασχηματίζεται σε στοιχείο δομικό της οικουμενικής ζωής. Με την φαντασία κάνει ταξίδια στον χρόνο ελεύθερα, από το παρόν προς το μέλλον, αλλά και αντίστροφα, από το μέλλον προς το παρελθόν
- Οι Έλληνες ρομαντικοί, τόσο οι Αθηναίοι όσο και οι Επτανήσιοι, με εξαίρεση τον Σολωμό, χρησιμοποιούσαν ελάχιστα το όνειρο και όταν το χρησιμοποιούσαν, το έκαναν με έναν συμβατικό τρόπο μέχρι και την εμφάνιση του μοντερνισμού.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αργυρίου, Α. (1998). *Ανοιχτοί Σχολιασμοί στην ποίηση του Οδυσσεά Ελύτη*. Αθήνα, Καστανιώτη.
- Ελύτης, Ο. (2004). *Ανοιχτά Χαρτιά*. Αθήνα, Ίκαρος.
- Ελύτης, Ο. (2006). *Εν λευκό*. Αθήνα, Ίκαρος.
- Ελύτης, Ο.(1999²). *Ο κήπος με τις αυταπάτες*. Αθήνα, Ύψιλον.
- Μαρονίτης Δ., Ν.(1981). *Όροι του Λυρισμού στον Οδυσσεά Ελύτη*. Αθήνα, Κέδρος
- Vitty, M. (1995). *Η Γενιά του Τριάντα*. Αθήνα, Ερμής.

3. ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ - ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΡΝΑΛΗΣ (1884-1974)

- Στο ποιητικό έργο της προμαρξιστικής περιόδου του σχεδόν εμπνέεται από την ελληνική αρχαιότητα.
- Ανασυνθέτει πραγματικά ιστορικά πρόσωπα και γεγονότα του παρελθόντος που παρουσιάζουν ιστορικές αναλογίες με αντίστοιχα του παρόντος. Μέσα από τη σύγκριση επιθυμεί ο αναγνώστης να οδηγηθεί στη συνειδητοποίηση της σημερινής πραγματικότητας.
- Ομοιοκαταληξία και Μέτρο.
- Η Ποίηση με την επιμέλεια του στίχου και με νόημα είναι έκφραση της αλήθειας του λαού, είναι πράξη.
- Μπροστά σ' αυτήν την φαντασμαγορία της κούρσας της Ιστορίας, ο Ποιητής αγωνίζεται να γνωρίσει την λαϊκή ψυχή, ν' αντικρίσει την αλήθεια της.
- Η σολωμική και παρνασσιακή ποιητική καταγωγή του Βάρναλη.
- Εμμόνη στον εντεκασύλλαβο (η «λαϊκότητα» του ρυθμού αυτού).
- Ο Κώστας Βάρναλης ανήκει στην μεταπαλαμική γενιά που προσπάθησε μέσα από τον αισθητισμό και τον συμβολισμό να ανανεώσει τον ποιητικό λόγο χωρίς να κατορθώσει πραγματικά. Ο πιο στενός πυρήνας της (Μελαχρινός, Σικελιανός, Βάρναλης, Καζαντζάκης, Αυγέρης) προετοίμασε τον λογικά ανορθόδοξο στίχο και την διαταραχή της παραδοσιακής δομής του.
- «Χάρη στην επέμβαση της τεχνικής και των τεχνικών συναισθημάτων το έργο τέχνης αλλάζει σ η μ ε ί α ο ρ ά σ ε ω ς του κόσμου κι έτσι μας απομακρύνει από την άμεση επιρροή των αισθήσεων και των ενστίκτων».
- Δεν ενδιαφέρει η ηθική ζωή του δημιουργού ούτε τα ατομικά / προσωπικά χαρακτηριστικά του αλλά η σε μια δεδομένη στιγμή σύγκλιση όλων αυτών σε δράση μη ηθική και αναγώγιμη μόνο στον εαυτό της: **Την αισθητική τέλεση.**
- Η έμπνευση εισβάλλει και διεγείρει το διαισθητικό μέρος της συνείδησης. Αυτό, όμως, δεν είναι αρκετό για την ποιητική δημιουργία. Χρειάζεται «μακροχρόνια λ ο γ ι- κ ή και κ α τ ε ρ γ α σ ί α». Αυτή «η επέμβαση του λ ο γ ι κ ο ύ καθορίζει και μορφοποιεί τα δεδομένα της έμπνευσης».

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ζαρογιάννης, Ι. (1988). Ο Βάρναλης και οι Αρχαίοι. Ιωάννινα, Διδ. διατριβή.
Λαμπρίδης, Μ. Χατζηβασιλείου, Β. (1985). *Γράμματα και Τέχνες*. Αφιέρωμα στον Κ. Βάρναλη, τεύχος 37, σσ. 3-20

4. Οι πεζογράφοι του μοντερνισμού δημιουργούν έργα με γλώσσα περίπλοκη, μεγάλες περιόδους λόγου με νοήματα σύνθετα, αναλυτικές περιγραφές, αμφισημία και παραμερισμό συμβατικών επιλογών, όπως είναι οι συντακτικοί κανόνες (Μέλπω Αξιώτη, Στέλιος Ξεφλούδας, Ν. Γ. Πεντζίκης, Γιάννης Μπεράτης κ.ά.).

Βασικοί εκπρόσωποι του μοντερνισμού στην πεζογραφία θεωρούνται οι μυθιστοριογράφοι Marcel Proust (Μαρσέλ Προυστ), Thomas Mann (Τόμας Μαν), André Gide (Αντρέ Ζιντ), Franz Kafka (Φραντς Κάφκα), William Faulkner (Γουίλιαμ Φώκνερ) και οι θεατρικοί συγγραφείς Luigi Pirantello (Λουίτζι Πιραντέλλο), Bertolt Brecht (Μπέρτολτ Μπρεχτ).

Δρ Ε. Μαργαρίτου
www.margaritou.com